

Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. W. Stefanyka.

Odział Rękopisów

Zespół (fond) 44

ARCHIWUM HERMANA DIAMANDA

10. Projekt programu PPS (59)

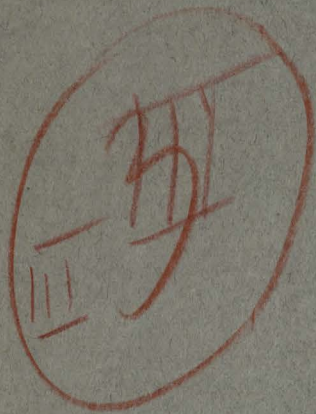
cz.3

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

05

59арк

Броски программы

ТСДБ

Варшава, 1906

Автографы (разных осей) поркиган

и. н. л.

59арк.

Przyrętnik do programu P.P.S.

Stoiemy w przedwzrostku realizacji programu naszej partji. Nieodwołalność krytycznego przyjęcia, przedyskutowania i urzeczywistnienia programu P.P.S. narzuca się naturalnym ogółom towarzyszy od dawna już dawna. Sprawa, też, zajęta się Rada naszej partji 2 czerwca r. ub. i w specjalnej rezolucji przekazała najbliższemu Zjazdowi ostateczne jej zatwierdzenie.

Dwutygodniowy program P.P.S. został uchwalony na zjeździe uwołanym do Paryża w r. 1892. W okresie, bezpośrednio poprzedzającym ten zjazd, działy w Królestwie trzy organizacje socjalistyczne i robotnicze: Związek, Proletariat i Jedność. Brak homogenicznych wznowień w ich poglądach i taktyce, oraz mocne wysiłki trzech osłabienie przez miarowe aresztowania, wymusiły myśl złączenia się ich w jedną partję na gruncie wspólnego programu. Zadaniem to

preprowadit Ljard paryski; wzięli w niego
 udział przedstawiciele wymienionych trzech
 organizacji oraz zwolennicy emigracyjnej grupy,
 skupiającej się koło wychodzącej na emigracji
 „narodowo-socjalistycznej” „Pobudki”. Wypra-
 cowano wspólny program — i w kilka mie-
 sicy później przystąpiono w kraju do
 działalności na gruncie tego programu;
 takie były początki Polskiej Partji Socjalistycznej

Kamieniem węgielnym nowego programu
 był postulat niepodległej Republiki Polskiej,
 jako synτέρα, jako skupienie wszystkich
 dążeń minimalnych proletariatu Polski.
 Adoli opór myśli słusznej i trwałej,
 skingcej w postanowieniu tego postulatu,
 na sformułowanie programu odbity się
 silnie cały szereg okoliczności wypadko-
 wych i przemijających. Wymienimy tu
 pokrótce główne zśród nich.

W Rosji własciwej panował podówczas
 kuszający czasów w ruchu rewolucyjnym.
 Stara „Mandriaj's Wola” była orbata, nowy
 ruch robotniczy jeszcze nie istniał. Nie było

żadnym razie przeciwnie rychłego jego
 obudzenia się; na najbliższą przyszłość
 spoglądali erarno i pesymistycznie nawet
 sami towarzysze rozpisicy, rozpraszani na
 emigracji i na wygnaniu. Jedyną ewencją
 wielkiego imperjum, gdzie rosta i potężniała
 walka rewolucyjnego proletariatu, było
 Królestwo. Narucata się tedy myśl, że
 proletariatus polski, przykuty łańcuchami
 niemi do niemieckiej i zakrepczej bryły,
 caraty, nie inaczej xdobędzie wolność,
 jak przez gwałtowne odwrócenie się od
 Rosji i zbudowanie demokratycznego
 państwa polskiego.

Sprzyjały utrwaleniu się takiego poglądu
 i pewne współczesne przejawy życia
 politycznego w samym społeczeństwie
 polskim. Był to okres pierwszych odru-
 chów przebudzenia się frądców narodo-
 wo-polskich od czasu ostatniego powsta-
 nia. Przez pierwsze lat kilkanaście
 swej walki od r 1877-go proletariatus
 polski był jedynym ryciotelem, miodzącym

u nas energiczną walkę o wolność. Naraz
w okresie tzw. „setnych rocznic” - konstytucji
3-go maja, powstania kościuszkowskiego, Pi-
lińskiego, ostatniego rozbioru Polski - wyłoni-
ły się żywioły „patriotyczne”. Zakkolwiek skro-
mna była ich działalność, bo najwybitniej-
szym jej objawem było kilka manifestacji,
socjaliści powitali ją z radowością. Nie
mogli oni być zupełnie głusi na hasła wy-
zwolenia narodowego, bo klasa robotnicza
cierpiała bardziej niż inne, od narodowego
ucisku polityki Piskowskiej. Porbawieni wszel-
kich widoków na naturalnych sojuszników
wśród proletariatu innych narodowości Rosji,
nienauczeni jeszcze bezpośrednim doświadcze-
niem, że do „narodowych” odruchoń warstw
drobnomieszczańskich i inteligentkich odno-
sić się należy z najwyższą nieufnością - widzie-
li w nich ówczesni nasi pośrednicy sojuszni-

ków w walce o wolność polityczną i narodową. To był Drużi i czynników potęgujących wiarę założycieli PPS w możliwość i konieczność zdobycia niepodległej republiki polskiej przez „ludowe warstwy” polskie z socjalistycznym proletariatem na czele.

Pełnym w stosunku do rewolucji w Rosji i naiwnym optymizmem w ocenie przyszłości ruchów czysto narodowych w Polsce - kierowały piórami autorów programu z r. 1892-go. Idee te znalazły najwybitniejszy swój wyraz we „wstępie” do programu; mówiły one tak silnie nad myślami i uczuciami autorów, że cały ten „wstęp” wylizaniem niemal jest przez nie opanowany. Jeżeli wszakże programy socjalistyczne rozpoczynają się od zwykłego wykładu zasadniczych podstaw socjalistycznego i klasowego poglądu na społeczeństwo kapitalistyczne, jeżeli, kreśląc jego ewolucję, wskazują na ustrój

kolektywistyczny, osiągnięty drogą zupełnej rewolucji społecznej, jako na cel ostateczny klasy robotniczej, a tań. program minimalny budujący jako sformułowanie najdogodniejszej w granicach obecnego ustroju gospodarczego formy politycznej, najbardziej sprzyjającej walce klasowej proletariatu o zupełne wyzwolenie, o socjalizm - to program PPS z 1892-go zbudowany jest zupełnie inaczej. „Wstęp” zasadniczy do tego programu zawiera niemal wyłącznie obraz rozwoju stosunków politycznych w Polsce od czasu jej rozbiorów, ze szczególnym uwzględnieniem sprawy narodowej: niepodległość przedstawiona jest jako wyraz końcowy tej ewolucji wewnętrznej, jako „naprawienie” przez proletariąt błędów i zbrodni, popełnionych przez wielką i drobną szlachtę. Zakkolwiek koncepcja ta nie jest pozbawiona słuszności - toż wszędzie proletariąt zdobywa „wolność”, kto-

7.
rej nie potrafiła lub nie chciała „Dobryc” „libe-
ralna” burżuazja - to przecież odbiega ona da-
leko od podstawowego socjalistyczno-proletarja-
ckiego poglądu na społeczeństwo, i nie może
stanowić podwaliny programowi robotniczego.

Łyćie skorygowało ten błąd metodologiczny
autorów programu z r. 1892 go.

Usunęto ono przedwzrostkiem „objektywnie”
jego przyczyny. Olszymi ruch proletariatu
rosyjskiego, zapoczątkowany w r. 1895-6-ym,
wzrost i potężniał bez przerwy niemal, narodził
się również i rychło dojrzał ruch rewolucyjny
wsród wszystkich niemal narodowości impe-
rium carskiego, objstych uciskiem kapitaliz-
mu. Wyrósł nam przeto nowy a potężny so-
jusznik klasowy i rewolucyjny - na wschodzie.
Z drugiej strony nadzieje na rozwój rewolucyjno-
narodowego ruchu wśród warstw nie-robotni-
czych Polski najzupełniej zawiodły; „idealisci”

-narodowej a początku ostatniego lat trziesiątka
ubiegłego stulecia wyrodzili się w nikczemną,
reakcyjną, kontrrewolucyjną „narodową de-
mokrację”. Na placu boju w Polsce pozostał
jeden jedyny proletariatus.

Okoliczności te, wraz a naturalnym in-
stynktem klasowym proletariatus polskiego spra-
wiły, że, wbrew postaci zewnętrznej programu
paryskiego, PPS w swojej smiej działalności trzy-
mała się klasowej taktyki i klasowego po-
glądu na poszczególne zadania ruchu. Wpraw-
dzie przez czas dość długi część jej członków, naj-
bardziej wplywająca na wydawniczą jej dia-
talność, trwała uporem przy dawnych stw-
dzeniach, odnosiła się ze ślepyim sceptycyzmem
do jaskrawych faktów, atudzenia te rozbijają-
cych. Atoli poglądy tych nielicznych względnie
towarzyszów odzwuwały ich coraz bardziej od
wplywu na rzeczywisty przebieg walki rewol-

lucyjnej proletariatu: rychto stali się oni wyz-
solowaną grupą epigonów.

W myśl uwag powyższych pierwszym
zadaniem przy rewizji programu PPS winno
być zastąpienie dawnego Doi wstępu - wstę-
pem nowym, opartym na wykładzie zasad-
niczych elementów socjalistycznego poglądu
na rozwój społeczeństw kapitalistycznych
w ogólności, a naszego w szczególności.

Redagowanie zasadniczej tej części pro-
gramu nie powinno nastrożać poważniej-
szych trudności. Albowiem klasyczne tezy
socjalizmu naukowego - stwierdzenie nieustan-
nego wzrostu produkcji przemysłowej i koncen-
tracji kapitału oraz równoległy postęp rozkładu
społeczeństwa na klasy i zaostrzenie się uświad-
omionych antagonizmów klasowych, co tyżnie-
strana podkład obiektywny oraz warunki

subiektywne walki klasy proletariackiej o so-
 cjalizm - muszą stanowić dziś bardziej niż
 kiedykolwiek fundament programu partji ro-
 botniczej. Wprawdzie przed kilku laty, głównie
 za sprawą chwiejnego i paradoksalnego Ed-
 warda Bernsteina, pojawiły się w literaturze
 zachodnio-europejskiej liczne broszury, arty-
 kuły i książki, gromadzące materiał, który
 miał podkopywać słuszność owych ter-
 wowych socjalizmu; atoli cała ta literatu-
 ra, poza jałowemi „powątpiewaniami”, poza
 bałasem publicystycznym nie dała nic praw-
 dziwie nowego ani prawdziwie poważnego, a
 opartym na niedostatecznych i tendencyjnie
 restawionych danych twierdzeniom i przepowię-
 dziom Bernsteina o zaniku koncentracji, o
 łagodzeniu się przeciwieństw klasowych, o wy-
 gwałceniu ostrych kryzysów w gospodarce kapita-
 listycznej, zaprzeczyły fakty i zjawiska życia

ekonomicznego, zanim jeszcze prace jego do-
 czekały się nowych wydań. Jeżeli pięćdziesiąt
 lat przeszło rozwoju kapitalistycznego stało
 i systematycznie potwierdzono i nadal potwier-
 dza generalne prognozy naukowe, zawarte
 w „Manifestie komunistycznym”, to nie trzeba
 było pięćdziesięciu miesięcy, aby w jasny
 sposób nadać klamrę pretensjonalnym prepo-
 wiedniom „poprawiaczy” Marxa. Przyparci
 aresztą do muru sami „rewizjonści” niejednok-
 rotnie i uroczyście oznajmiali, że nie chcą
 oni wcale zmiany programu, że idą o im
 jedynie o nieco odmienne jego pojmowanie,
 o swoistą interpretację, o złagodzenie i obra-
 rowanie zastrzeżeniami abytniej bezwzględ-
 ności czy prostoliniowości „Dogmatów”. Czu-
 jąc całą niedostateczność materiału konkre-
 tnego i faktycznego, jakim operowali w
 krytyce ekonomicznych postulatów marksi-
 2

mu, przemucali się oni z lekkością nierówną, nana. Do krytyki «teorjo - porzawoczej» i wypisali Dlugie a Dyletanckie tyrady przeciw „Dogmatom” wogóle, trącając mniej prawdziwym filozoficznym sceptycyzmem, niż zwulgaryzowaniem gawędami o „względności wiedzy ludzkiej” czy nawet o jej „bankructwie”. Słowem teoretyczna robota rewizjonistów była raczej nieudolną próbą „naukową” i „filozoficzną” urasádmienia popędu jej zwolenników do chwiejności i do oportunistycznego karówno w myśli jak wólascera w czynie.

Podobnie jak w Niemczech „odnowicielskie” rakusy bernsteinizmu spotkały się z wyraznym fiaskiem. — we Francji upadł po krótkim acz hulaśliwym żywocie rewizjonizm tamtejszy w postaci br. ministerjalizmu. Po zostata tam dla usprawiedliwienia udziału karjerowicza Milleranda w burżuazyjnym mi-

nisterjum oraz taktyki tzw. „bloku” czyli pod-
porządkowania polityki proletariackiej polityce
radykałnej burżuazji – teoria „solidarności
społecznej”, mająca jeśli nie zastąpić to przy-
najmniej „uzupełnić” „jednostronną” kasadę
walki klas, zdyskredytowaną zostata zupełnie
wraz z taktyką, której miała służyć.

Podobny los spotkał liczne w ostatnich
czasach prądy i strumyki, które we wszystkich
prawie krajach, objętych ruchem socjalistycz-
nym, chciały „regulować” lub „uzupełnić”
głęboką jego rzekę. Nie wspominaamy nawet
o nielicznych wreszcie i niedołączonych echach po-
mienionych zjawisk w naszej rodzinnej myśli
i literaturze społecznej.

Dlatego więc kasadnicza część socjalistycz-
nego programu, jeżeli ma ulec moderniz-
acji, to jedynie w sensie uwzględnienia –
przy omawianiu koncentracji kapitału,

kryzysów przemysłowych, zaostrzenia się wal-
ki klasowej-sowieckich a wielkich faktów: roz-
woju kartelów i syndykatów kapitalistycznych,
ostatniego wszechstronnego kryzysu, wielkich
starej pracy w kapitalem zarówno w dziedzi-
nie ekonomicznej, jak politycznej. Innej „re-
wirji” życie nie nasuwa.

Poważniejsze trudności nastroczają się
przy ustanawianiu tam. programu mini-
mum dla proletariatu polskiego. Wyrazem
tych trudności jest odmienny stosunek dwu
odłamów oboru socjalistycznego u nas - P.P.S.
oraz Socjaldemokracji - do kwestji zjednocze-
nia i niepodległości Polski.

Aby głębiej wnikać w istotę sporu o ten
postulat programowy, musimy się przede-
wszystkim zastanowić nad metodą, jaką
posługiwać się ma partja robotnicza przy

budowie swego programu.

Sojalizm naukowy, w przeciwstawieniu do dawnych a poczci i obecnych utopijnych postaci systematów sojalistycznych, opiera prognozę, przepowiednie ustroju sojalistycznego na analizie obiektywnych czynników rozwoju gospodarki kapitalistycznej: stwierdza on, że rozwój tej gospodarki prowadzi i prowadzić musi do coraz większej koncentracji przedsiębiorstwa produkcji i wymiany oraz do wzrostu rozkładu społeczeństwa na ostro oddzielone klasy, posiadającą i proletariacką. W myśl tego zadaniem partji sojalistycznej jest przeobrażenie klasy robotniczej świadomością kannacko, nych powyżej obiektywnych tendencji rozwojowych, świadomością antagonizmu interesów klasowych proletariatu i burżuazji oraz zorganizowanie tej klasy dla systematycznej i nieustannej walki o swoje interesy klasowe,

o stałe i wszechstronne zaspokojenie swoich
 doraznych potrzeb, o roptyr i wreszcie władzę
 polityczną w celu ostatecznego wyzwolenia się
 od wszelkiego wyzysku i ucisku przez zaprowa-
 dzenie bezklasowego ustroju socjalistycznego.
 Takie postawienie kwestji określa w zupełności
 stronę metodologiczną budowy programu so-
 cjalistycznego. Biorąc za główne, kierowni-
 cze i wytyczne objektywne tendencje rozwojo-
 we, stwierdzone przez analizę naukową,
 program socjalistyczny dopełniać je musi
 przy stawianiu żądań i formułowaniu
 reform oceną interesów proletariatu.

Rozpatrzmy w świetle tych uwag spra-
 wę programu minimalnego proletariatu
 Polski. Według trafnej definicji Kautskiego
 program minimalny powinien określać
 ustrój polityczny oraz reformy społeczne,
 dające się przeprowadzić jeszcze w granicach

17.
ustroju kapitalistycznego (tj. nie wymagające
wniesienia własności prywatnej, środków pro-
dukcyj oraz ziemi) a najbardziej odpowiadają-
ce interesom proletariatu, najbardziej sprzyja-
jące rozwojowi jego świadomej i zorganizowa-
nej walki klasowej o socjalizm. Z tego stano-
wiska państwa współczesne winny być prze-
kształcone na serię republik demokratycznych,
połączonych w system federacji w zakresie sta-
tycznych lub doradczych spraw wspólnych.
Przekształceniu temu winny towarzyszyć przy-
stosowanie granic do naturalniejszych, a
punktu widzenia proletariatu, skupień
państwowych, wniesienie militarystki i
wszelkich wojen tak zbrojnych jak celnych.
W tych republikach proletariatu walka
będzie o systematyczne wprowadzanie re-
form społecznych, zaspokajających najpil-
niejsze jego materialne i kulturalne potrzeby.

oraz o władzę polityczną, aby w momencie doj-
 rzałości stosunków ekonomicznych przeprowadzić
 gospodarkę socjalistyczną. Oczywiście jest, że ta-
 kiej republikańskiej politycznej przeciwstawiać
 się będą w rozmaitych krajach liczne a wielkie
 przeszkody i że naogół doskonale jej wykona-
 nie we wszystkich dziedzinach nie będzie moż-
 liwe przed zupełnym obaleniem kapitalizmu;
 dotyczy to w szczególności militarystyki i wojen
 celnych, związanych ściśle z interesami ry-
 ciowskiej burżuazji, ze społecznymi i rynkowymi
 wymaganiami samego kapitalizmu.

Pamiętać wszakże trzeba, że znakomita część rze-
 dani minimalnego programu socjalistycznego
 pora reformami, których uścisłowienie
 było właściwie historyczną misją burżuazji,
 a których ona nie spełniła bądź wskutek
 oporu wielkich jeźców prężności okresu przed-
 kapitalistycznego, bądź z świadomości klasowych

pobudek przeciw rosnącej potęgze proletariatu i
 że, powtarzamy, anachonita części żądań progra-
 mu minimalnego umiemy zupełnie świadomie
 do pozwalenia „czystości” zasady obecnego pań-
 stwa kapitalistycznego, że więc przeprowadzenie
 tych żądań zawsze napotykać będzie na racisty
 opór klas posiadających i uwarunkowane będzie
 każdorazowo faktyczną siłą i sprawnością bojową
 zorganizowanego proletariatu. Pomimo więc
 rozlicznych przeszkód bądź natury obiektywnej,
 bądź wynikających ze świadomego oporu burżu-
 azji, proletariatu w walce politycznej musi się
 kierować - rachując się w swej taktyce w każde-
 razowym układem sił i stosunków - dążeniem
 do jaknajwszechstronniejszego wcielenia w życie
 politycznego swego ideału.

Wśród czynników, kształtujących demokra-
 tyczne państwa republikańskie, ze stanowiska
interesów proletariatu pierwszorzędną muszą

odgrywać rolę: pewna jednolitość poziomu st^osun^oków ekonomicznych i społecznych na danym terytorjum oraz narodowości. W myśl tego w sieci republik Demokratycznych, połączonych węzłami federacji, stanąć winna zjednoczona Demokratyczna republika polska. Jest to najdogodniejsza forma polityczna, w której proletarijat wsrzystkich trzech raboroiw Polski będzie mógł z największą wydajnością prowadzić aż do końca swoją walkę klasową.

W takim sensie i w takiej postaci figurować powinien w programie robotniczym Królestwa, Galicji, Śląska i Pomorskiego postulat trójraborowej republiki.

Przeciw postulatowi zjednoczonej republiki polskiej w programie socjalistycznym występują u nas ze stanowiska kasadniczego teoretycy i publicyści S.G.K.P.i.L. Pożytecznym będzie rozpatrzenie głównego ich argumentu na gruncie

skreślonych powyżej wskazań metodologicznych. Twierdzą oni mianowicie, że jednocześnie wszystkich raborów Polski w jedną całość państwową jest niemożliwe w granicach ustroju kapitalistycznego, albowiem jest ono wbrew precyzyjnym naturalnym, obiektywnym tendencjom rozwojowym każdej z dzielnic Polski w odnośnym państwie raborczym. Należnym kryterjum przy formułowaniu tego lub innego ządania programowego, powiadają oni, nie jest, czy ządanie to jest dobre lub złe, ale czy jest ono zgodne z obiektywną dążnością ewolucji danej istniejącej gospodarki ekonomiczno - państwowej. Otóż, według teoretyków naszej S. D. jest prawem naturalnym rozwoju każdego istniejącego państwa kapitalistycznego, że zżąda ono i zżądać musi do coraz dalej idzącej centralizacji, do coraz ściślejszego zespolenia się i skonsolidowania wszystkich jego części składowych. Socjologiczne to prawo sprawia, że

każdy z trzech raborów coraz „organiczniej wci-
lać się będzie” do Rosji, Austrii i Niemiec. Nie-
 stomną tę dożność narywiają S.D. „czwartym roz-
 biorem Polski” i uważają go za niecofnięty i
 ostateczny – przynajmniej dopóty, dopóki istnieć
 będą państwa kapitalistyczne. Bieg myśli, który
 doprowadził ich do tych wyników uważają S.D.
 za typowy dla socjalizmu prawdziwie naukowe-
 go, co więcej za jedyny, odpowiadający prawdziwie
 naukowej metodzie, za jedyny, na którym mo-
 żna budować żądania i postulaty proletarjackie.
 Najwybitniejszą i najkonsekwentniejszą – aż do
 absurdu – pisarkę tego kierunku, Rosa Luxemburg
 poruszyła się w jednym ze swych artykułów, dru-
 kowanych w Przeglądzie Socjaldemokratycznym
 z 1902 go, do twierdzenia, że wszystkie żądania
 programowe robotników muszą być oparte na
 stwierdzonych naukowo, obiektywnych tenden-
 cjach rozwojowych. Polemizuje ona tam ubock-

nie nietylko ze zwolennikami rzednoczenia i
niepodleglosci Polski, ale oraz z socjalistami sa-
chodnio - europejskimi, broniaczemi reform, opar-
tych li-tylko na „subiektywniej” ocenie interesow
klasowych proletariatu. Jestto, zdaniem jej, sprze-
niewienie sie metodaie naukowej i obiektyw-
nej marksiennej metodaie, ktora winna byc
stosowana, pod groza utopijnosci, nie tylko do
wielkich a glownych linji rozwojowych, ale

i do każdej poszczególnej kwestji. Myśl tę, charakterystyczną dla swojej umysłowości, przewodzą autorka w licznych innych pracach, dotyczących najróżnorodniejszych kwestji programowych i taktycznych.

Przy wszelkich porównaniach surowej i bezstronnej naukowości, jest to myśl zupełnie chybiona. Albowiem, jest po prostu niewykonalna a przede jato. W rzeczy samej dla każdego, kto bliżej jest obserwacji i metodami i środkami badania naukowego i w dziedzinie ekonomicznej, społecznej i politycznej, jasnym jest, że jakimi trudnościami połączone jest w poszczególnych kwestjach ustanowienie „naturalnych tendencji rozwojowych”, jak łatwo jest tu ulec subiektywnym właśnie sędziom, premiując jedne zjawiska a niedoceniając inne, biorąc za dzieło trwałej tendencji premiując i t. d.

Pojmowanie nauki panu Róze Luxemburg jest nie nawskroś utopijne, narusza ona jej zadania, z któremi nauka bynajmniej

uporać się nie może i nigdy wcale roz-
 ciągłości uporać się nie będzie mogła.
 Zarówno nadto, że przeciwstawianie „subiek-
 tywny i nie naukowej” metodzie oceny
 interesów i potrzeb klasy robotniczej — „objek-
 tywny i naukowej” metody stwierdzenia
 keldrnych tendencji rozwojowych jest w wy-
 sokim stopniu szkodliwe i oparte w
 znacznej mierze na grze słów. Bo przed-
 ktryżskimi w stwierdzeniu czy ocenie onych
 domniemanie, obiektywnych tendencji,
 ogromną odgrywa rolę subiektywna pra-
 ca umysłowa danego badacza czy
 publicysty (bez jego pośrednictwa do rzeczy
 obiektywnych nie dotręmy!) z drugiej
 zaś strony, zasada oceny interesów pro-
 letariatu oparta jest bezpośrednio na
 naukowym socjalistycznym poglądzie
 o klasowej strukturze społeczeństwa Kapi-
 talistycznego i o cechach charakterysty-
 cznych klas i ich roli wrażliwej. —

Najlepszym zaś dowodem konkretnym,
 jak dalece może być zawadna ona pseudo-
 naukowa metoda w rękach oparowanego
 subiektywności tendencjami publicysty,
 jest właśnie zajmująca nas kwestja „prawa
 centralizacji państwowej” i wyplływających
 z niego wniosków o „organizmym ucieleniu
 trzech części Polski do państw robotniczych
 składających do odrębnej pracy szeregowo
 rozstręgnięcie tej kwestji, zarządzący tu
 tylko, że gdyby takie „prawo” w formie i
 sensie nadawanym mu przez naszych mono-
 polistów socjalizmu naukowego, rzeczywicie
 istniało, gdyby było statym i nierachmianym
 orytkiem nauki socjalistycznej - to nie
 powinno ono chyba być obec najwybitniej-
 szemu współczesnie teoretykowi socjalizmu
 K. Kautskiemu.

W artykule [nl. skądina? dość słabym]
 p.t.: „Rola Polski w rewolucji obecnej,”
 opublikowanym przed kilku tygodniami w
 organie naszej właśnie socjaldemokracji,

pisze on: " Nie myślę jednakże, aby odbudowanie
 Polski narodowej miało być wykluczone. Na-
 leży odróżniać odbudowanie Polski narodowej
 przez odwołanie się od rosyjskiego związku
 państwowego a odbudowanie Polski narodo-
 wej przez połączenie w jedną całość podzi-
 lonych dziś pomiędzy trzy państwa części
 kraju " " ... Zarazem tym bardziej wzrastając
 musi wśród Polaków państw sąsiednich
 dążenie do połączenia z Polską auto-
 nomną w ramach rosyjskich. " Dla
 każdego, kto umie czytać jest jasnym, że
 koncepcje Kautsky'ego, nieracjonalnie od ich
 dotychczasowej trafności i wartości politycznej,
 w radykalnej znajdują się sprzeczności
 z "jedynymi naukowymi" poglądami wa-
 rszych socjaldemokratów, że redaktor
 "Neue Zeit" pomimo lekcji i korepetycji,
 udriskał mu od lat w sprawach
 polskich, przez Różę Luxemburg, potaje
 do dziś dzień poglądom " utopijnym,

nienaukowym i — „sojalpatryjotycznym”.

Do realnej treści i politycznej wagi faktów i zdarisk, na których publiczności S. D. oparł swe domniemanie „prawo” organicznego wcielenia, poświęsimy niżej przy omówianiu specjalnego położenia Łabonu rosyjskiego w państwie rosyjskim, zwłaszcza że względu na odbywającą się obecnie rewolucję. Tutaj rozpatrymy jeszcze jedną metodę, stosowaną niekiedy przez sojalistów u nas i na zachodzie przy wstrząśnaniu kwestji programowych, metodę, zdaniem naszym, zupełnie nieodpowiadającą duchowi socjalizmu. Wraiamy to za wskazane tymbardeckiej, że w świetle tej metody postulat programowy jednolenia i niepodległości polski, innego ciekawie nabiera sensu i znaczenia, niż ze stanowiska naszego.

Podobnie jak dla niektórych sojalistów zachodnio-europejskich — zwłaszcza dla neo-sojalistów z obzoru rewizjonistycznego —

- socjalizm jest po prostu wcielaniem w życie s. w. „przyrodzonych praw człowieka”, dla dość liczących towarzyszy postulat niepodległej i jednolitej republiki polskiej jest jedynie zastosowaniem do narodu polskiego „przyrodzonego prawa narodów” do niepodległego bytu państwowego. Jest to stanowisko podwójnie błędne. Pierwszemu, że zasada jakichś odwiecznych „praw przyrodzonych”, właściwa śmiało poglądom liberalnym, skrytykowanym w ideach rewolucji francuskiej, została zarówno przez krytykę naukową, jak i przez dalszy rozwój społecny, zupełnie rozbita, okazało się, że abstrakcyjne formuły omyłek „praw przyrodzonych” są same przez się zupełnie jałowe, tyle zaś w nich było faktycznej treści, ile było konkretnych interesów społecznych w klasach, które ich dotychczas broniły. Po drugie zaś, konsekwentnie rozwinąć

specjalnie zasady „prawyrodzonych praw
 narodów” musiałyby nas z konieczności
 mikać i miotano sprzeczności i trudności,
 niepokonalnych. Bo, przedwystąpieniem,
 jeżeli „prawa ertoria” formimo całej
 tej jatorności, to przynajmniej mają
 zaletę, że wiadomo, do kogo się sięgają, a
 przedmiot ich — ertoria — jest zupełnie
 określony, to pojęcie narodu, jako kate-
 gorji historycznej, znajdujące się w
 miotanie wypadków i okresie kontaktowania
 się, wiele nasuwa trudności i
 wątpliwości, a to właśnie, życie tych nar-
 dów wymaga przeważnie zagadnień,
 które mają być rozstrzygnięte przez
 zastosowanie zasady „prawy przyro-
 dzonego”. Następnie, najwęższym miedobym
 kłopot przy próbie ścisłego sformułowania,
 jakie to właśnie „prawa przyrodzone”
 posiada każdy naród jako taki, a
 źródło praw tych naprawdę nie mogli-

byjny umiescié prawa posiadania
 własnego terytorjalnego państwa. Bo
 w takim razie narodowości, reprezentowane
 wśród innych, byłyby z natury rzeczy
 pozbawione części tych domniemych
 praw naturalnych, albo te należałyby
 dla nich budować programy w rodzaju
 syonistycznego. Postulat niepodległości
 Jolski Ameryki w świetle tego "prawa"
 wskłki bezpośrednia sens dla narodowości
 niepolskiej, zamieszkałych na jej tery-
 torjiu. Dalej "prawo" to nie dałoby
me przy rozstrzygnięciu konkretnych za-
 gadnień samodzielnego ery auto-
 nomicznego bytu obszarów wielo nar-
 dowościowych, jak Kaukaz, Litwa i s.d.

kwestja narodowościowa, kwestja umocnienia
 nieisku narodowościowego i stworzenia
 pramych i społecznych gwarancji przeciw
 takiemu nieiskowi jest dla nas konkretna
 kwestja umocnienia proletariatu naj-
drogodniejszego dlań i najłatwiejszego

rozwoju Kulturalnego; to jest dla nas
 jedyna konkretna treść jakieś uświada-
 miona w głębszej i ogólnikowej formule
 "prawa narodów"; jasnym jest, że nie-
 zadowolone prowadzić ona może, a tym mniej
 musi do postulatu samodzielnego bytu
 terytorjalno-państwowego. Żaliby to jeszcze
 i to w przeważającej części mierze od całego
 szeregu innych okoliczności charakteru
 ekonomicznego, społecznego i politycznego
 i dlatego winno być rozpatrywane węgół-
 no, w każdym konkretnym wypadku.
 Wśród czynników, współdziałających przy
 kształtowaniu się demokratycznego państwa,
 drugiego dla walki klasowej proletariatu,
 czynnik narodowościowy odgrywa często
 znaczącą rolę, — ale jest tylko jednym
 z czynników i niekiedy decydującym.
 — Uwagi powyższe wykarują, jak są-
 dzimy dowodnie, że uświadanie postu-

33. Łatus niepodległej republiki polskiej przez
sylogizm: „Každy naród ma prawo do
niepodległego bytu — polacy są narodem —
a więc należy dążyć do niepodległego
państwa polskiego” jest oparte albo na
specjalnym interpretowaniu myśli tej
Zasadz, zawartej w przebiegu pierwszej, albo
na błędnie logicznym. Podobnie rzecz się
ma z motywowaniem tego postulatu
przez odwołanie się do „prawa naro-
dów do stanowienia o swoim losie”
/ „Selbstbestimmungsrecht, — „samoo prie-
dzielenie”). „Prawo” to, uchwalone na
międzynarodowym Kongresie socjali-
stycznym w Londynie w r 1896 ym i
wkluczone następnie w r 1902 im do pro-
gramu rosyjskiej socjalnej demokracji
dało jedynie, ze względu na swą ogólni-
kowość i niejasność, powód do nieścisła-
nych sporów i nieporozumień, skoro

34. tylko zastęła potrzeba jego interpretacji.
Zastawiamy do realnych konkrctnych
zagadnień.

Nie przeczymy, że w luźnej, że tak
powiemy, a szerokiej agtacji powsta „praw
extremista” lub „prown narodów” mogą
mieć duże moralne znaczenie;
przebiegamy jedynie i to z naciskiem
przed ludźmi, jakoby w formułach
tych mogła tkwić jakaś metoda, na-
dająca się do ścisłego rozważenia i
rycia wątków i trudnych kwesji
programowych.

Nie może wskazać nasz program
minimalny ograniczać się postano-
wieniem postulatu zjednoczonej re-
publiki polskiej, z wyliczeniem za-
sad politycznych, na których, demo-
kratyczna ta republika powinna
być oparta i reform społecznych,
jakie proletarijat, wywalenaby dla

35. siebie w jej ramach. Albowiem za-
miu nadzieje będzie mogła konjunktura
zależna od wielu nieprzewidywanych dalsz
okoliczności, która pozwoli na wytro-
zenie się zjednoczonej republiki polskiej,
proletariat Każdego z trzech zaborów
polski musi dążyć w granicach
powinno zaborczych do zdobycia możli-
wie najdogodniejszych dla siebie wa-
runków bytu i walki, warunków naj-
bardziej zbliżonych do tych, jakiby
posiadał w postulowanej przez swój pro-
gram zjednoczonej republice. Musi tedy
program proletariatu w każdym z trzech
zaborów polski - pora wspólnym
wspólnym zaborom postulatem - zanie-
rać wystarczające wskazania dla
bezpośredniej walki politycznej i spo-
łecznej w granicach powinno zaborczych,
walki, prowadzonej solidarnie przez klasę
robotniczą wszystkich części danego

36. państwa przeciw wspólnym wrogom:
rządowi oraz zmięzanej władzy swo-
jej solidarności klasowej burżuazji.

W myśl tego proletarijat zabonu austryjs-
kiego stoi na granicy programu wspólne-
go klasy robotniczej całej Austrii,
zrealizowanego programu Hainfeldzkiego,
spełnionego w zakresie spraw naro-
dowościowych i autonomji poszczególnych
obszarów przez I. w. program Bernicki.
Podobnie P. P. S. Zaboru pruskiego
opiera się na programie Bifurckiego.

P. P. S. Zaboru rosyjskiego programu
takiego dotychczas nie posiadała.
W agitacyjnej i usiłowaniającej swej
działalności postępowata się ona przez
kilkanaście lat swego istnienia
jedynie programem ogólnym, trój-
zaborowym, opartym na wspólnym
wszystkim tłem dzielnicom Polski
postulacie zjednoczenia i niepodległości.

37. Składaly się na to z jednej strony
okoliczności i zapętleniwa specjalne,
które omówiliśmy na początku na-
szego szkicu, a które miały wpływ
premijny na powstanie i pojino-
wanie dotychczasowego programu P.P.S.,
z drugiej zaś strony fakty, że przez
cały prawie okres naszej działalności,
aż do roku ubiegłego, nie było u nas
warunków pracy politycznej, bezpośrednio,
konstytucyjnej; spramiat, żeśmy braku
specjalnego programu dla zaboru ro-
syjskiego szczególnie nie odczuwali.
Z wybuchem atoli - przy naszym
czynnym i myślnym współdziałaniu
wielkiej i jawnej Rewolucji na całym
obszarze państwa carskiego, z wejściem
Rządu carskiego na drogę ewjcyjnych
kapitulacji, ze zbliżeniem się momentu
ostatecznego jego upadku, - stanęliśmy
wobec zagadnień politycznych konkretnych

28. do których zmierzania tekst dotyczący
czasowego naszego programu dawał
nam wskazania bądź nieodpowiednie,
bądź niemyślące, bądź też zgola
ładne. Dlatego też partja nasza
musiała, aby wyznać cele swej
w obecnej Rewolucji cele konkretne
i bezpośrednie i do celów tych takty-
kę, ma przystosować, niechając na
zeszłorocznym stym Gziedzie oraz
na 14 Radzie starych formuł o cha-
rakterze programowym, zapewniających
Luki dawnego programu. Grobota to
wbrew Zaciętej opozycji mniejszości
partyjnej, obstarajacej przy poglądzie,
że stary program jest najzupełniej
myślące i dla sytuacji obecnej,
że jedynym naszym i najbliższym
celem ma być zbudowanie nie-
podległej republiki polskiej, drogą

39 odwołania Królestwa od Rosji przez
powstanie.

Obejme dla zharmonizowania
programu naszego z obowiązującymi
nas uchwałami Zjazdu i Rad partyj-
nych, dla ostatecznego usunięcia
wszelkich nieporozumień i udaremnie-
nia jałowych a szkodliwych prób
powrotu do przerytych zaprzetych
na sens i słuszność naszych
postulatów programowych — niniejszym
przy nowej redakcji naszego programu
sformułować go tak, by uchwały roku
ubiegłego stały się jedynymi możliwymi
zein wnioskami logicznymi oraz by
dalej nasza, zgodna z tym programem,
działalność biegła po drodze przez
uchwały te wykreślonej.

Proletariat Zaboru rosyjskiego
polski stoi z nim — i wyraźnie to
pomiedzié musi z swoim programem.

40. minimalnym — na gruncie ogólnej
demokracji państwa rosyjskiego i
prebudowy tego państwa na zasadach
republikaniskich; osiągnięcie tego
celu uważa za wspólne zadanie
objętego solidarną walką proletariatu
rosyjskich części składowych państwa.

Jednocześnie stwierdzać należy, że
ogromne różnice, zachodzące zarówno
w ustroju ekonomicznym, w składzie
społecznym, w ukształtowaniu sił
politycznych poszczególnych obszarów
olbrzymiego państwa obok różnic,
um warunkujących stosunki na-
rodowosciowe i kulturalne
ludności tych obszarów, sprawiają,
że zaprowadzenie jednolitego, nie-
lasyjnego ustroju politycznego na
całej przestrzeni obecnej Rosji, byłoby
ze stanowiska interesów demokracji

41. proletariackiej skodzie jeśli nie
wprost niemożliwie. Dlatego odrzucić
treba, jako sprzeczne z interesami
klasy robotniczej, wszelkie schematy
centralistyczne - rosyjskie, chociażby
one były nawet formalnie oparte
na najdemokratyczniejszych za-
sadach republikańskich. Nie pomo-
gą tu żadne korektywy w postaci
„szerokiego” samorządu administra-
cyjno-kulturalnego (jak np. w
nowych socjaldemokracjach), bo
potrzeba samorządu, potrzeba

samodzielnego załatwiania swoich spraw sięga
 Dla proletariatu daleko poza kwestje admini-
 stracyjne i kulturalne i dotyczy w równej przy-
 najmniej mierze wielu dziedzin prawodawstwa,
 zwłaszcza społecznego. Ustrój polityczny, któryby
 uniemożliwiał nam np. wprowadzenie pra-
 wem zagwarantowanego 8-0 godzinnego dnia
 pracy i skazywał nas na czekanie aż całe
 obecne państwo rosyjskie dojrzeje do tej reformy,
 byłby szkodliwy dla proletariatu nie tylko Polski
 ale i pozostałych części państwa.

Nie pomoże bynajmniej naszym obroń-
 com republikanickiego centralizmu powoływanie
 się na żelazne „prawo” centralizacji państw ka-
 pitalistycznych. Albowiem jeżeli prawda jest nie-
 wątpliwą i elementarną, że przejście od gospodarki
 feodalnej towarzyszy nastąpieniu licznych związków
 państwowych przez ściśle i scentralizowane - to zja-
 wisko to jest zasadniczo warunkowane mra₂

jenną rolę ekonomiczną i poziomem rozwoju
 poszczególnych części państwa. Byłoby np. jawną
 niedorzecznością mechaniczne stosowanie „prawa”
 centralizacji do obszarów, wchodzących wprawdzie
 w ramy danego zwiazku państwowego ^{lewo} bez odgrzywa-
 jących w ogólnej jego ekonomii rolę kolonii. Typowym
 przykładem, jak daleko odbiega rzeczywisty rozwój
 wzajemnych stosunków prawnopaiństwowych
 między poszczególnymi częściami wyzoko pod wzgl.
 dem kapitalistycznym rozwiniętych ustrojów,
 od mechanicznego schematu centralizacji - jest
 współczesne imperjum brytaniskie. Widzimy
 tam, w zależności od wzajemnej roli ekonomicz-
 nej oraz od składu społeczno-kulturalnego lud-
 ności poszczególnych obszarów, objętych tym
 zwiazkiem państwowym, całą gamę rozmaitych
 łączników prawnopaiństwowych; od luźnej
 bardzo federacji, do słabej autonomji. To rozma-
 itości ta nie tylko nie zanika, ale się owszem

HH

potęguje, w miarę demokratyzacji i przystosowa-
nia form politycznych do treści realnego i imma-
domowego życia społecznego.

Podobną normaitosć konkretnej treści życia
społecznego kryją w sobie liczne i olbrzymie te-
rytorja, pokryte dris na mapach jednolity bar-
wą zieloną, pokryte w rzeczywistości jednolity
sieciz biurokracji wspartej na wojsku. Norma-
tości tej polityczna demokracja będzie musiała,
pod groziz zaprzeczenia samej sobie dać wyraz.

Odmuczajz tedy, w myśl uwag powyższych,
schemat centralistyczny, winniemy zarazem
odmucic wszelkiz formetiz schematyczniz, którą-
by ktos na miejsce centralistycznej sechciał
postawic. Schemat federacyjny dla całego
obecnego imperjum rosyjskiego, jakkolwiek
mniej niedomeczny i wrodliwy od centralisty-
cznego, równiez nastęczatby poważne i uwa-
sadnione wątpliwosci i trudności. Porostawic

45
wice winniejsmy czasowi i rzeczywistemu roz-
wojowi stosunków społeczno-politycznych wysunąć
nie konkretnych form autonomicznych czy fe-
deracyjnych dla wszystkich części składowych pań-
stwa, i ograniczyć się dozaśniedzie kategorycznym
rozstrzygnięciem tych tylko zagadnień z tej dzie-
dziny, które już do rozstrzygnięcia dojrzały.
Taka jest przede wszystkim najbliższej nas obcho-
dząca kwestja wzajemnego stosunku prawnop-
państwowego Królestwa do pozostałych części
państwa rosyjskiego.

Tarównocześnie dotychczasowa treść życia
społecznego politycznego i kulturalnego w Polsce
i w Rosji, jak i przebieg obecnej Rewolu-
cji, sprawa usamodzielnienia Królestwa posta-
wity z całą siłą wśród państw politycznych doby.
Postawiła ją przede wszystkim rewolucyjna wal-
ka proletariatu Polski, toczona w olbrzymiej
większości pod hasłem Konstytuancy Warszawskiej;

44

porozumienie się z równoległą Konstytuanta
 petersburską. Masto to, rucone przed rokiem,
 weszło już dziś w krew i życie obywateli nasz-
 malującego proletariatu, stało się już wielką i
 i realną siłą. Stwierzenie wszakże podnoszono, że
 nie jest ono samo przez się wystarczające, że spra-
 wy stosunku Królestwa do Rosji nie wyczerpuje.
 Albowiem rola obu Konstytuant będzie tylko
 przejściową, będą one jedynie środkiem, narzędziem,
 kształtującym nowe formy polityczne; koniecz-
 nym jest namto określenie już teraz ze stanowiska
 interesów proletariatu Polski, jaki ma być kształt
 stosunek prawno - państwowy Królestwa do Ro-
 sji. Koniecznym jest powiedzenie jasne i wy-
 raźne, jakiej formy tego stosunku będziemy
 my, jako przedstawiciele proletariatu, bronili
 w Konstytuancie warszawskiej. Konieczności
 tej nie odczuwają wprawdzie zwolennicy dawnej
 niepodległościowej pure et simple formuły

postawiły ją w przeciwnym sensie, ale z nie-
 mniejszą jasnością i komunikatywnością
 i pełnomocnictwa nadane Skalonom; postawi-
 ły ją wreszcie w normalnym stopniu i z normal-
 nymi tendencjami programy i uchwały całego
 szeregu stronnictw rosyjskich i rewolucyjnych, i
 liberalnych, i reakcyjnych.

Do rozstrzygnięcia faktycznego tej sprawy
 jesteśmy powołani przede wszystkim my, jako przed-
 stawiciele proletariatu Polski, jedynego u nas rzeczy-
 wistego twórcy Rewolucji, twórcy nowych form
 politycznych. Pierwszym krokiem do jej rozstrzy-
 gnienia było postawienie przez nas rewolucyj-
 nego hasła Konstytuanty Warszawskiej, której
 zadaniem, w myśl odnośnych uchwał naszego
 poprzedniego Zjazdu i Rad partyjnych, będzie
 ustanowienie wewnątrzstronnego ustroju Królestwa
 oraz określenie stosunku usamodzielnionego
 Królestwa do pozostałych części państwa przez

mu, a zwolennikami uzbrojonej milicji ludowej; ani o cłach: bo jesteśmy bezwzględnie wolno-handlowcami; ani o „Namiestniku” (patrz jeszcze program P.1): bo przecież to naszymi są sądami republikańskim; ani o podziale Długu państwowego: bo carskich Długów, obróconych na gnębienie ludu, płacić nie chcemy. Te stanowiska interesów proletariatu - na którym programowo bezwzględnie stać musimy - zakres spraw wspólnych ograniczałby ich ustawianiem i regulowaniem wzajemnych stosunków ekonomicznych i polubowym sąreżnyowaniem ewentualnych kwestji spornych; Dla spraw tych, oraz dla tych prawdopodobnie dość licznych, które nam narzucone będą przez przewagę żywiołów burżuazyjno-kapitalistycznych, trzeba będzie stworzyć wspólne ciało reprezentacyjne, powstanie będzie z wyboru delegacji przez oba parlamenty (ze ściśłym zastosowaniem reprezentacji proporcjonalnej grup politycznych - aby zapewnić w nim głos przedstawicielom prole-

48 / programowej; dla nich sprawa jest prosta: powinniśmy bronić oderwania zupełnego Królestwa od Rosji i budowania niepodległej republiki polskiej. Dla nas przecież, którzyśmy stanowczo odrzucili myśl powstania w postaci wojny polsko-rosyjskiej, konieczność ta jest nieodzowną.

Otoż zdaniem naszym winniśmy, jako uzupełnienie hasła Konstyтуanty warszawskiej postawić rządanie federacyjnego związku samodzielnego Królestwa z Rosją. Rządanie to powinno wejść, jako część składowa do programu PPS roboty rosyjskiej.

Przeogółów tego związku federacyjnego omawiać teraz nie możemy ani potrzebujemy. Nie możemy mówić - jak to robią np. nasi „Postępowi Demokraci” - ani o wojsku wspólnym, ani o wojskach oddzielnych, ani o wspólnym ministerjum spraw zagranicznych (w obecnym sensie), ani o oddzielnych takich ministerjach: bo jesteśmy zasadniczymi wrogami militarystów.

tarjatu) bądź przez wybory specjalne i bezpośrednie. Wszystkie te kwestje rozstrzygniemy w swoim czasie na tle realnego ukształtowania się stosunków w obu Konstytuantach. Niema oczywiście ani potrzeby ani możliwości rozstrzygnięcia ich przez sam program: wystarczy w nim kasadnicza formuła zwiazku federacyjnego, postuluje kasadniczą równość stron obu owar, a mianowicie zakres spraw wspólnych.

Ależ, powie kto, jakim będzie stosunek tego specjalnego programu PPS zaboru rosyjskiego do postulatu zjednoczonej i niepodległej republiki polskiej? czy przyjęcie pierwszego nie jest zarazem wynecczeniem się drugiego? czy nie spowoduje go do roli czczej i bezużytecznej formuły a samą kwestję zjednoczenia trzech zaborów do poziomu sporu akademickiego?

Bynajmniej. Przewidział ten zarzut Kautsky i odpowiedział nam dobitnie w artykule, umieszczonym w jeieniu, r. 1902-go w

„Neue Zeit”. Niemia sprzecznosci między
 Dążeniem do socjalizmu przez zupełne obale-
 nie ustroju kapitalistycznego a walką o rea-
 lizację, bieżących reform politycznych i spo-
 łecznych jeszcze na gruncie tego ustroju i w
 związku z jego mechanizmem. Nie sprawa,
 Oda to również sprawy socjalizmu do znacze-
 nia „kwestji akademickiej” albowiem odległy
 cel socjalizmu dążący bezpośrednio na całą
 bezpośrednią walkę robotników o poszczególne
 reformy, jest on tym ogniskiem, w którym
 skupowują się linje wszystkich bojowych
 sił walczącego proletariatu. Podobnie po-
 stulat ujednoczonej niepodległej republiki polskiej
 żywy jest w każdym konkretnym zadaniu,
 w każdej poszczególnej walce proletariatu trzech
 zaborów Polski — nawet wówczas, gdy walka
 ta tak odległy ma naporów z nim związek,
 jak np. walka proletariatu Galicji o powszech-
 ne głosowanie do parlamentu wiedeńskiego.
 Jawnym jest, że Dążenie do federacyj =

52
nego awiarpu usamodzielnionego Królestwa
z republikańską Koją jest olbrzymim krokiem
napród ku zdobyciu zjednoczonej i spójnej
niej ze wszystkimi republikami Demokracji
czerni Europy — republiki polskiej.

P.P. będzie partją proletariatu wszystkich
narodowości Królestwa (obok polskiego — nadto
żydowskiego i niemieckiego), jest jednocześnie,
na mocy faktycznego rozwoju swej pracy orga-
nizacyjnej, przedstawicielką proletariatu polskie-
go i znacznej części żydowskiego — na Litwie.
Musí więc ona w swoim programie umieścić
formułę polityczną, streszczającą w sobie inte-
resy klasowe różnoplemiennego proletariatu
Litwy.

Zadanie to następcza znacznie więcej
trudności niż analogiczne zadanie dla Kró-
lestwa. Mniej ekonomicznie rozwinięta od
Królestwa, o słabszym życiu politycznym, za-
ludniona przez kilka narodowości, w stosunku

bardzo niejednakowym reprezentowanych wśród proletariatu, ciemniejsza przez długie lata bar, dziej może niż jakikolwiek inny obszar państwa rosyjskiego przez najędniczą biurokrację, wyryskującą chytre wszystkie komplikacje miejscowego życia dla tym mocniejszego jego ugnębienia - przedstawia współczesna Litwa kraj, w którym zwycięzka Demokracja nielato i nierychło stworzy instytucje, stworzy atmosferę przyjazną dla intensywnego rozwoju czystej walki klasowej i kulturalnego postępu jej ludów. Niemniej jasnym jest już teraz, że dla powstania tych instytucji niezbędna będzie autonomia administracyjno-kulturalno-prawodawcza na tle ogólnej republikańskiej państwa. Wyrarem tej autonomji będzie Sejm, obrany drogą powszechnego, równego, bezpośredniego i tajnego głosowania.

Biorąc przez przedstawicieli swych w parlamencie petersburskim udział w prawo-

dawstwie ogólnopolskim, dotyczącym
 Driedzin, nieobjętych autonomią, będzie mogła
 ludność Litwy, związana wielu ciasniejszemi
 węzłami z ludnością Królestwa przejść autono-
 miczny swój Sejm, wchodzić w bezpośredni
 związek z samodzielnym Sejmem warszaw-
 skim w sprawach wspólnych obu stronom.

2. Zakres autonomii Litwy określi Konsty-
 tuanta petersburska; Dla bliższego wyświetlenia
 specjalnych potrzeb tego kraju powinna ona —
 i tego winni żądać przedstawiciele proletarja-
 tu Litwy w Konstytuancie — porzucić
 Sejmowi Litwy prawo inicjatywy co do
 rozszerzenia i ustanowienia granic swojej
 autonomii; w ten sposób pierwszy Sejm Litwy
 nabierze jednocześnie charakteru Sejmu kon-
 stytucyjnego.

Wiadomo, że istnieje różnica poglą-
 dów co do samego „pojęcia” Litwy: jedni rozu-
 mieją przez nią Litwę w znaczeniu ściślejs-
 szym, inni Litwę wraz z Białorusią.

55
Główny, że ze względu zarówno na stosunki społeczno-ekonomiczne, polityczne jak i narodowościowe, Litwa Łącznie z Białorusią winny stanowić jedno terytorjum autonomiczne.

Punkt o autonomji Litwy - Białorusi w powyższym sensie musi wejść jako część składowa do naszego programu minimalnego.

Wszystkie szczegółowe reformy polityczne i społeczne, postawione w naszym programie dla zfederowanego z Króją, b. Królestwa stosują się oczywiście - mutatis mutandis - do autonomicznej Litwy - Białorusi; jedne z nich będą przeprowadzane w Parlamencie inne w Sejmie.

Zasady rozwiązywania kwestji narodowościowej, na terytorjach o ludności mieszkanej, kwestji tak ważnej zwłaszcza dla Litwy - Białorusi, wyłożymy poniżej, omawiając analogiczną sprawę dla Królestwa.

Formuła równouprawnienia wszystkich narodowości, zawarta w starym naszym programie

56 (takie same formuły figurują do Dnia Dnia
w programie rosyjskiej socjalnej demokracji)
jest jawnie niewystarczająca. Pierwsze dlatego,
że jest ona bezsilna wobec jadowitych i nieskończonych
sporów na temat: „co to jest naródowość”;
powtóre zaś dlatego, że oprócz równouprawnie-
nia obywatelskiego i politycznego niezbędne jest
stronienie prawnym gwarancji zupełnej
swobodnego rozwoju kulturalnego wszelkich
mniejszości narodowych i językowych. Oczu-
wając potrzebę uzupełnienia jej i rozwinięcia,
partja nasza, antycypując wprowadzenie od-
powiednich zmian do ódnosnego punktu naszego
programu minimalnego, zrobiła to w kilku
swych oficjalnych enuncjacjach o charakterze
programowym. Mamy tu na myśli odczemę
Wares. Kom. Rob. na początku strajku powszech-
nego w końcu stycznia r. ub. (tę samą, w której
zrucono podraz pierwszy hasło Konstytuanty Wares-
sawskiej); wspólną odczemę partji socjalistycznych
i rewolucyjnych państwa rosyjskiego, zebranych

54

na konferencji w kwietniu r. ub. wreszcie óderu,
Centr. Kom. Rob. pt. „O Szkole Nowej” w sierpniu
r. ub. Myśli te zostały obszerniej rozwinięte w
artykule pt. „W sprawie żydowskiej”, który umie-
ściliśmy w № 2 „Kurjera Codziennego”, przekształ-
conego na organ P.P.S. Sprowadzają się one
do 1) prawem zagwarantowanego równouprawnie-
nia w urzędach i sądach wszystkich języ-
ków miejscowych w miejscowościach o lud-
ności mieszanej, i 2) proporcjonalnego po-
działu budżetu na cele szkolne i kulturalne
(w gminie, prowincji i kraju) w stosunku do
liczebności poszczególnych odłamów językowych
ludności.

Jasne te i konkretne żądania progra-
mowe posiadają wybitną przewagę zarówno
nad ogólnikowymi formułami programów
wielu innych partji socjalistycznych jak i
nad utopijnym hasłem Bundu „autono-
mji eksterytorjalnej żywych narodowości”,
potwierdzonym na ostatnim VI-ym jego zjeź-

58
Dzień w wymagającej ustanowienia wspólnego sejmku kulturalnego wszystkich żydów państwa rosyjskiego od Kłajpszy do Władywostoku.

Dobiegliśmy końca naszych luźnych i skicowych uwag nad kilkoma punktami naszego programu. Oczywiście nie wyzerpaliśmy bynajmniej wszystkich; bo też nie było to naszym zadaniem. Wybraliśmy jedynie te, które natęczyliśmy domagając się odnowienia, wydają się spornymi i wywołują żywe a namistne dyskusje.

Ładować się komu mogło, że zaprzęta nie się kwestjami programowymi, pogoni za „formułkami papierowymi” w ogniu Rewolucji, w chwili gdy wszystkie wysiłki bojowników proletariatu winny być obrócone na walkę czynną, na broń palną i dynamit — jest rzecz perporzycerną, a więc szkodliwą, jest czernym „teoretyzowaniem”. Tak bynajmniej nie jest. Proletariat potrzebuje nie tylko siły

firmowej - musi on mieć w każdej chwili jasno określone cele, wyraźnie wytkniętą taktykę. One jedynie mogą spotęgować wydajność jego ofiarnej walki i uchronić go od utracenia osiągniętych przez walkę tę zdobyczy na rzecz wrogich mu żywiołów społecznych.

Z omówieniem w broszurze tej sprawami programowymi wiąże się bezpośrednio kwestja taktyczna. W poglądach na te kwestje wyłoniły się w ostatnich czasach w partji naszej ostre rozbieżności między ogółem towarzyszy a nieliczną grupą starych i nastawionych działaczy. Stary program porostawia jeszcze pole do wątpliwości, po czyjej stronie jest racja. Rewizja programu w myśl raportywności olbrzymiej wielkości partji, wosniętej ściśle z życiem i walką proletariatu, wątpliwości te, hamujące rewolucyjny wpręd naszej działalności, usuwa w sposób stanowczy i niecofniony. Wskazka pod tym względem polowiczność mogłaby wyjść sprawie naszej jedynie na rękę.

Przechodźmy niewątpliwie w życie ideowym

60
naszej partji pewien kryzys. Ale jest to crise de croissance et de maturité — kryzys wzrostu i dojrzałości. Wyjdziemy z tego kryzysu bardziej spójni i silniejsi, niż kiedykolwiek.

Partja, która w historycznej dobie obecnej odegrała najwybitniejszą, bezspornie rolę w życiu swego społeczeństwa, która na barkach swych niesie łwią część Rewolucji w Polsce, która przewodzi pnie, wążającemu odłamowi walczącego proletariatu i coraz liczniejsze i potężniejsze zdobywa placówki na wii — da sobie radę z przystosowaniem swych formuł programowych do faktycznej treści tytanicznej swej pracy.

Warszawa, w lutym 1906.

W.

Dr Kominji programowej

